

İlerde vatanım bu kongreye tekrar davet edilmek şerefine nail olursa ona genç Bulgar ilmi Güneş - Dil Teorisi üzerinde kat'i bir kanaat ve aydın bir netice ile iştirak etmiş olacaktır. Şahsıma gelince; yüce Kurultaya iştirak etmek fırsatı ve şerefi ilk olarak bana düştüğü için, ben ondan ve onun mesaisinden en çok derecede istifade etmeği şerefli vazife bileceğim. (Alkışlar)

Yüce Başkanlık,

Bize verilen bu şereften dolayı gönülden gelen teşekkürlerimi tekrarlar, yüksek heyetinizi bir kere daha selâmlarım. (Alkışlar)

Atatürk'ün gazetelerde okuduğum; ecnebi âlimlerine karşı söylenmiş sözlerinden ilham alarak derim ki:

Burada olduğu gibi, ilmin bitaraf âleminde muhtelif milletler birleşmeli, ve müşterek mesai için dostça elele vermelidir. Böylece beşeriyetin; hasretini çektiği hakikî cihan sulhünün temeli sağlamca atılmış olur. (Alkışlar)

Başkan — Beş dakika fasıladan sonra devam edilecektir.

İkinci Toplantı

Saat 15²⁰ - 16⁴⁰

Başkanlık Kuru :

Başkan : *Bn. Afet*

Sekreterler : *Bn. Esmâ Nayman*

B. İ. Müştak Mayakon

Başkan — Celse açılmıştır. Söz Fransız Sümeroloğu M. Hilaire de Barenton'undur.

(Profesör tezini Fransızca olarak okudu [1].)

[1] Fransızca metin. Ekler: No. 5.

DİLLERİN MENŞEİ
VE
TÜRKLERİN MENŞEİ

Başkan — Tezin Türkçesi okunacaktır.

Atatürk, Bayanlar, Baylar;

Güneş - Dil Teorisine tahsis edilen bu değerli Kurultayda bana da bir söz payı vermek lütfundan dolayı Türk Dil Kurumuna teşekkür ederim.

Tezimin başlığı, belki de tahrikâmiz görünebilir: Sumer dili, bütün dillerin anası. . . .

Bununla Türklerden kendilerinin o kadar ciddiyet, meharef, ilim, ve vukuf ve o kadar müessir bir kanaat ile elde ettikleri mevki almak kastinde miyim? Asla.

Türk dilinde de bir madenin içinde bulunan cevherler gibi parıldayan bu söz köklerini ben Sumercede yıkanmış; temizlenmiş bir şekilde bütün kıymetleriyle göstermeğe çalışacağım.

Beş bin yıl önce Mezopotamyada mücerret bir halde bulunan bu Sumer söz kökleri, bugün canlı Türk dilinde de aynen bulunmaktadır. Böylece Türklerle Sumerlerin hep bir asıldan geldikleri iddiasına yeni bir delil ortaya konulmaktadır ki ecdadın bu şerefinden genç Türk nesillerinin iftiharına yolaçar. Bu faraziyenin tahakkuku arzu ve temennisindeyim.

(Alkışlar)

I

Bütün diller, hiç değilse bizim şu eski dünyamızın dilleri, kardeşirler. Hepsi de aynı surette ve doğrudan doğruya aynı dillerin bu

tek anası, geçen asırda Kalde (Keldan) da meydana çıkarılmış olan Sumer dilidir. Ve bütün dillerin analığını Sumerceye izafe ederken, bu kelimenin şümülünü daha daraltmak ve o dilde muhafaza edilmiş, tek heceli birkaç yüz köke hasretmek icap eder ki, bizim şu eski dünyanın bütün lehçeleri işte bu köklerden gelmedir.

Bu iptidaî kökler Sumerlerden bize nüansları ve benzerleriyle, esas birer fikir ifade eden birtakım hiyeroglifler şeklinde intikal etmiştir; ve bu hiyerogliflerden herbiri bu esas fikri oldukça vuzuh ile temsil edecek bir şekil ve surette tasvir edilmiştir. Meselâ «su» anlamını ifade eden hiyeroglif, suları taşımakta olan bir sulama cetvelini tasvir etmektedir.

Bu hiyerogliflerin nasıl okunacağı ile bunların muhtelif mefhumları, bize Asurî yazıcılardan intikal etmiştir, ve bu sebeple, her hiyeroglifin ekseriya biribirinden çok aykırı birkaç türlü okunuşu vardır. Misal olarak, faraza «su» hiyeroglifini alalım. Bunun yedi türlü okunuşu olup, hepsi de yine ayrıca değişimler gösterir:

1 — A,aa,â; 2 — e; 3 — me; 4 — eş, aşa; 5 — id; 6 — ur,bur,pur; 7 — dur,t'ur.

Bu muhtelif okunuşları nasıl izah etmeli?

Hatıra gelen, herbirinin, her hiyeroglifin, umumiyetle ifade eylemekte olduğu muhtelif anlamlardan herhangi birine tekabül ettiği. Filhakika, meselâ «su» hiyeroglifi, aynı zamanda hem su, hem de «engin su», içmek, sulamak, yıkamak, arıklandırmak, tenasül, gebe kalmak, baba, çocuk, ağlamak, hayvan sırtında seyahat etmek, v. s. . . anlamınadır.

Bu anlamlardan herbiri için ayrıca bir okunuş mu vardı? Hayır; yoktur; zira, Asurî yazıcıların da şahadetlerine göre, *a* bütün bu «su, içmek, sulamak, yıkamak, tenasül, gebelik, baba, çocuk, ağlamak v.s....» anlamlarını ifadeye yararmış. Öbür türlü okunuşlar, Sumercede, belli belirsiz gösterilmiştir.

C halde, bu öbür türlü okunuşlar neye yarardı? Bu سوالin cevabı, bize dillerin menşeinin sırrını açığa vuracaktır. *A* okunuşu, suyun Sumercedeki adını temsil eder. Öbür türlü okunuşlar da, gene suyun başka dillerdeki adlarıdır. Ve gayet garip ve aynı zamanda mühim olan nokta şudur ki, bu hiyeroglif dolayısıyla Sumerce ile birleşen bu başka diller, biribirleriyle şu veya bu suretle yakın veyahut ki müşterek bulunan kelimelere aittir. Böylece bu hiyeroglife has olan su isimlerinin hepsi de Kalde (Keldan) den kalkarak batıya doğru ilerlemiş ırklara ait bulunmaktadır. Bunu şimdi ispat edeceğiz.

Ancak, izahatımızı kavrayabilmek için, mevzuubahs ettiğimiz basit köklerin nadiren yalnız kullanılmış olduklarını bilmek gerektir. Dedığımız gibi, bazan birçok anlamlar ifade eden bu kökler, kullanılırken, kendilerine, ifade ettirilmek istenilen hususî anlama göre, eklenen ve tayinî mahiyette rol oynayan ikinci bir unsurla tesbit edilmek lâzımgelmıştır. Bunun örneklerini birazdan görürüz.

A Hiyeroglifinin muhtelif okunuş tarzlarını bir daha gözden geçirelim:

1) a, 2) e, 3) me, 4) eş, 5) id, 6) ur, bur, pur, 7) dur, t'ur.

1 — a, Sumercede suyun adıdır; Sumerce e yi de kullanır, fakat bu e, dere, su hazinesi manasına olan başka bir hiyerogliften alınmıştır; Asurî dilinde, akar su demek olan *agu* terkihi vardır ki, dere demeye gelen *egü* nün değişik bir şeklidir.

Bu a okunuşu, ekseriya *kü* hiyeroglifinden alınma ve «yürümek, akmak, koşmak» manasında, tayinî bir ekle birleşik olarak Garpta, «akar su» manasiyle çok kullanılmıştır.

a) Evvelâ, Farsça âb: â = su + be = akar. B eki, *kü* hiyeroglifinin bir okunuş tarzıdır. *Ab* arapçada ve Kelt dilinde de bulunur; İrlanda dilinde *abh*, breton dilinde (dere manasına) *aven*, *avon*, gaelik lehçesinde (yine dere manasına) *abhan*, - ki sanskritçedeki *avani* ye tekabül eder, - şekillerinde görülür. *An*, *en*, *on* son ekleri büyüklük işaretidir ve (büyük akar su) yani «dere» mefhumunu verir.

b) Lâtince *agua* = su, kelimesi vardır. Provansal lehçesinde de «akar su» anlamına gelen *aigua* kelimesi vardır ki, a nın a ve ai okunuşlarıyla, *ab* daki *be* gibi, ve aynı anlamda, *kü* hiyeroglifinin yine başka başka iki türlü okunuşu olan *qu* ve *gu* tasrihi eklerinden mürekkeptir. Provansal lehçesindeki bu *aigua* kelimesinin, lâtince *aqua* dan geldiği zannediliyordu. Görülüyor ki bu zan yanlıştır. Bu iki kelime a ve *kü* hiyerogliflerinin başka başka okunmalarından iştikak etmiştir.

Eski Anglosakson, İskandinav, Frizon, Norveç ve İrlanda lehçeleri «su» anlamını ifade eden Sumerlerin a sını muhafaza etmişlerdi. suyun bu a â adının eski dünyanın cenubî ve şimalî iki ucunda konuşulan yalnız bu eski dillerde muhafaza edilmiş olması dikkate şayandır.

2 — Sü hiyeroglifinin e okunuşu, Asurî diline mahsustur. O dilin mürekkep kelimelerinde de kullanılır: *Egu*, dere.

Bu aynı şekil, grek lehçesinde mürekkep kelimelerde kullanılır: *Ureo* = tebevül etmek (su dökmek): *ura* = zekerden, + e = su. Fransızcada da *urée*, Bourgonya lehçesinde *èa* terimleri vardır. Diğer bazı lehçelerde bulunan ve hep su anlamında olan *eve*, *egbe*,

e = su kökü ile daima *kû* hiyeroglifi ile ilgili + *a*, *be*, *ge* den mürekkep kelimelere raslarız.

İngilizcede *ea*, *ewe* ve eski İslanda lehçesinde, Asuricede olduğu gibi *e* su demektir.

Ewe'in *we* lâhikası çeşme manasına olan *me*'in mukabilidir ki, bu suretle bütün kelime: «çeşme suyu» demek olur.

3 — *Me*'nin *mey* (meti) tarzında okunuşu İbraniceye hastır. Akar su demektir. Başka lehçeler bu okunuş tarzını mürekkep kelimelerde kullanırlar, Asuricede *Mebû* = yağmur, (*me* = su + *hû* = kökten); Türkçede *esme* = çeşme, (*eş* = dipten + *me* = su); almançada: *melt* = erimek, (*me* — *l* = su halinde + *rê* = erimek); macarcada *meder* = dere, (*me* = su + *dir* = cereyan).

4 — *Es*, *asa*. Bu okunuş tarzı çok az kullanılır. Onun için üzerinde durmağa değmez.

5 — *Id*. Bu okunuş tarzı, Bask (Basque) lehçesinin şu mürekkep kelimelerinde: *Idor* = çorak (*id* — *a* = sudan + *ur* = yoksulluk); *idoi* = kuyu, havuz (*id* — *a* = sudan — *u* = çukur), ve lâtince ile fransızcanın da *hummidus*, *humide* = nemli (*hu* — *m* = sudan + *id* = ıslak) kelimelerinde bulunur.

6 — *Ur*, *bur pur* okunuşlarının çok büyük ehemmiyeti vardır. Asurî lehçesi bunları «Fırat» ın muhtelif adlarında muhafaza etmiştir: *purattu*, *urruttu*, *buranun* = *ur*, *bur*, *pur* (*su*) + *at* (hızlı) veya *uttu*, *urr*, (büyük). *Ur* tarzındaki bu okunuş Bask lehçesine hastır: *Ur*, *ur*, *su*; *uria*, yağmur = *ur* + *i* — *a* (gökten yağan su); Gene (su bulutu) anlamındaki *buruntzi* + *dur*, (*su*) — *un* — *zi* (gökten, bulutlarda), kelimesinde *bur* vardır.

Bu, *bur* okunuşu, Cenubî Gol (Gaulle) kır'asının iptidaî abalisi tarafından kullanılmıştır. Üç *Bourbon*'ların, *Bourboule* kasabasının adları buradan gelir. *Bul* lâhikası *evi*, *bun* lâhikası da *sıcak* demektir. Üç *Bourbonlar* filhakika ırcalarıyle meşhurdurlar: *Bourbon - Langy*; *Bourbon - Larchambaut* ve *Bourbonne - les - Bains*. *Bordo*; *Burdigala* (*bur-di* = suya yakın + *gal* = şehir, kurul), şehri de adını bu kelimededen almıştır.

Bu filolojik hâdiselerden, yarı kat'î olarak çıkarılacak hüküm şudur ki, Fıratın kıyılarında en önce oturmuş ve gene en önce oraların toprağını işlemiş olan ırk Basklar ve onların müşarikleridir. Nehrin adını onlar vermiş, sonra da Fransanın, hâlâ yerleşik buldukları cenup kısmına gelerek orasını kolonize etmişlerdir.

7 — *Dur*, *tur* okunuşu da aynı derecede meraklı ve öğreticidir. *Dur*, Bretonlarda suya derler. Aynı zamanda yağmur manasına da ge-

lir: *di* (gökten) + *ur* (su). Teşekküllerinde, bu: *dur* ve *tür* heceleri bulunan nehir ve dere adlarına bakıp, Bretonların yeryüzündeki seyirlerini takip etmek mümkündür. Nil'in, bir aralık adı *ATUR* du. İspanyanın garbında *Duro*, şarkında da *Turia* vardır. Fransada: *Adour*, *Dordogno*, Puy - de - Dôme ilinde: *Durance*, *Douron* ve *Dorudufe* raslarsınız. Bütün bu yerler Bretonlar, yahut ki, Keltlerle meskündür.

A hieroglifi üzerindeki tetkiklerime burada nihayet veriyorum.

Şimdi Türk Dilini ve binefsihi Türkiyeyi ilgilendiren başka bir hieroglif üzerine dikkat nazarınızı çekeceğim.

Bu: *mun* hieroglifidir ki, Türk dili *su* kelimesini buradan almıştır. Okunuşları şunlardır:

1 — Mun, mu, mudra; 2 — şum, şu (?), suh; 3 — ia; 4 — sig, sık, gu, hatim.

Mu = su, şamu = yağmur anlamlarını işaret eder.

Bu hieroglif, birçok dillere suyun adını vermiştir ki, o diller arasında bu yüzden bir nevi karabet hâsıl olmuştur.

1 — Mun, mu, mudra; 2 — şum, şu (?), suh; 3 — ia; 4 — sig, sına *migeb*, *mugah*: (*mu* = *su* + *ge* = atlamak, sıçramak) vardır. Fransızcada, *mouillé* = ıslak (*mu* — *li* = sudan + *li* = meşbu); Rusçada *mutsit*, *mokrvi*, *moknut* = ıslak (*mu* — *t* = su ile + *si* = sulanmış; *mi* = suya + *kir*, *kin* = garkolmuş) kelimeleri mevcuttur.

2 — *Sum*, *su*, *sub* okunuşları daha çok müstameldir. Evvelâ Türkçede: *su*. Bu kelimenin bugünkü imlâsında, sonuncu *b* harfi yoksa da, eskiden olmuş olması lâzımgelir. Filhakika, bazı diller, bu *b* lâhikasını kolayca kaybederler.

Gene Türkçede: *Sulak*, (*su* + *lak* + kapalı, tıkalı, tevkif *olunmuş*), *sulama* (*su* + *lam* + akıtmak, serpmek), ve *sulu* kelimeleri vardır.

Çinliler bu okuyuşu hayli genişletmişlerdir. Çince: *Soi*, *sue*, *soe*, *sui* vardır ki, bu son terimin, sonuncu *i* harfi *ku* hieroglifinden alınmıştır, ve akar suya işaretler. E lâhikası da, cereyan, dere, havuz, anlamınadır.

Japoncada da *sui* vardır.

Su ile, Fransızcada *sourdere* = sızmak kelimesini vücade getirmiştir. (*Suh* + *ri* — *d* = çıkmak, gitmek, için için). Sonra, bir de *source* = kaynak; kelimesini teşkil etmiştir ki, (*su* + *ris* = kafa, esas) şeklindeki tahliline göre *c* yerine *s* ile yazılmak lâzımgelirdi.

İngilizcenin: *Shore* = kıyı, kelimesi de (*su* + *ri* = kenar, kıyı) dan mürekkeptir.

3 — *Ia* okunuşu Fransanın muhtelif lehçelerinde bulunur. *Ia*, aşağı Norman lehçesinde suyun adıdır. Pikardlar (*iau*) derler. Kıpti (kopt) dilinde *ia*, yıkamaktır.

4 — *Sig* ve *siq* okunuşları, *Seine* nehri ile *Sequan*'ların Lâtince adları olan *Sequana* ve *Sequani* kelimelerinin bu hiyeroglif raptını icap ettirir ise de, bu kelimeler, aynı zamanda *sig*, *sik*, *siq* okunuş tarzları bulunan ve dalga, kaynak manasını ifade eden *igi* hiyeroglifiyle de alâkadar olabilir.

Böylece: Türkçe, Çince, Japonca, İngilizce ve Rusçadan mürekkep yeni bir dil grubu buluyoruz. İptidalarda, Türkler, Ruslar ve Çinliler arasında münasebet bulunmuş olması mümkündür; çünkü bunlar yan yana yaşamış ve hâlâ da yanyana yaşamaktadırlar.

Lâkin Türklerle, Fransızlar, veyahut İngilizler arasındaki münasebetler ne olabilir?

Bu meseleyi hal için Türklerle, Rusların, İngilizlerin menşei meselesini incelemek ve hiç değilse grup halinde, bunların müşterek ecdadı olup olmadığını anlamak gerktir.

II

Yahudi müverrih Joseph, *Yahudilerin Kadim Tarihi* adlı eserinin birinci faslının altıncı babında, kendi kanaatine göre bütün kavimlerin menşei olan Patriarches (İlk Resuller) den bahseder; ve sözü (Aram) oğullarına intikal ettirdiği sırada der ki: Aram'ın ikinci oğlu olan Otrus, Ermenistanı işgal etti. «Bu Otrus'un Tavratta adı: Hul'dür.» Otrus'la Hul'ün arasında nasıl bir münasebet olabilir, ve bu iki adın manaları nedir? Bunlar neye taparlar?

Bu her iki ad da, *tür* hiyeroglifi ile ilgilidir ki, dinî anlamında, güvercinle kargayı ifade eder. *Tur*'un muhtelif okunuşları şunlardır:

1 — *Tur*, tu, du, tud; 2 — *Ru*, uru; 3 — *Ku*, kur, gur; 4 — *Hu*, buduş.

Bu hiyeroglifin bu kadar mütehalik okunuşları sayesinde yalnız *Otrus* ve *Hul* adlarını değil de Türk camiasının başlıca kabîlelerine alem olan adları da tefsir etmek imkânı vardır. Bu hiyeroglif, o kabîleleri aynı ibadetle birleştiren müşterek bir bağıdır. O ibadet te güvercinle kargayadır.

1 — *Otrus*: *Tur* = güvercinin, *issaku* (u) = rahibi, manasına *Otur*'un yerine kaimdir. (V + tur).

2 — *Hu*: Tahlîli — *Hu* = güvercininin + *li* = rahibi, sahibi, *énu*, inuadır.

3 — Türk: *Tür* = güvercinin + *ke* = rahip, kalû manasıdır.

4 — Uygur: *Mi, wi* = rahip = *gur* = güvercinin.

5 — Turani: *Tur - a* = güvercinin + *nî* = rahip (issak).

6 — Tuku (Çincede Türklere verilen isim): *Tu* = rahip + *ku* = güvercin.

7 — Kusi (Bir Uygur kolu): *Ku* = güvercin + *si* = rahip (issak).

8 — Ottoman: *Ut* = şarklı veya ak, + *tu* = güvercinin + *ma* = rahip — *ni* = ortakları.

Demek olur ki, Türkler, ibadetleri itibariyle *güvercin* kabîle (oba)-sını teşkil ediyorlardı ve belki de Aram ırkından idiler.

«Belki de» diyoruz: Çünkü, Yafes ırkından, gene bir güvercin kabilesi (obası) vardı ki, adı: *Dodanim*'di. (*Bu* = güvercinin + *dan* = ve ulu ağaçların + *i* = Issak mertebesindeki rahipleriyle + *dm* = müşterek.) Burada, o vakitler iki müşterek mezhep, İlk Resullerden Rifat'a bağlanan «ulu ağaçlar» ve «güvercinin» mezhepleri olduğu anlaşılıyor. Zira *ri* ile *dân*, aynı *dân* hiyeroğlifinin iki ayrı okunuş tarzıdır ve *dân* hiyeroğlifi de (Drüid) lerin inandıkları *ulu ağadar* ve *ulu boğa* mezhebine taallük eder.

Diğer taraftan, Şark abidelerinde, dinî âyinleri tasvir ederken temsil edilen güvercinler daima çifttir. Bundan Samî veya Ârâmî güvercinin, Yafesten üreme güvercinle birleştiğine hükmetmek mümkündür. Türkmen: (*Tur* = güvercinlerin + *kâ* = çiftleri + *ma* = rahipleri + *ni* = şerikler) kelimesi bunu teyit eder.

Gene Yozef'in yazdığına göre, *Dodanim*'in şeriki olan *Rifat*, Greklerin Paflagonyen dedikleri *Rifatyenlere* ad verdi. Malûmdur ki, bu Paflagonyenler de Kapadokyalılar gibi, Suri yani Âramî diliyle konuşurlardı. Bunların Âramîlerle ve binnetice şüphesiz Otrus - Hul ile kaynaşmış olmaları böylece kabili izahtır.

Danimarkalıların cediti olan bu *Dodanim* vasıtasıyla ki, bizim ülkelerimiz Türklerle ve onların kocaman konfederasyonlarıyla münasebettedir.

Bu husustaki kanaatlerimizi şu son vesika tahkim edecektir: Eski bir rivayete göre, *Dodanim*'in şeriki *Rifat* Danimarkalılarla Fransızların atasıdır. Halbuki *Edda*'ya göre, İskandinav mitolojisinin başıca ilâhlarından biri *Tyr* veyahut *Tur*'dur. Bu, *Odin*'in oğlu ve *Balder*'in kardeşiydi. Muharipler, cesurluğu ve yiğitliğinden ötürü ona sığınır, onu ararlardı. Biz, bunda işte *Tur* adında güvercinimizi ve Türk camiasının müşterek mabudunu buluruz. Demek ki o, bizim Garp ülkelerine kadar gelmiştir. Ve Garbın Drüidlerle beraber Fransız ülkesinde oturan kavimleri, iptidada Türklerle birlikteler. Onun içindir ki, dillerini

aynı hiyerogliflerden almış olmalarına şaşmamalıdır. Ve aşağı Normanların suy verdikleri *ia* adı ile, Pikardların *iau* «su» ı Türkiyede kullanılan *su* ile şüphesiz kardeştir. Aynı hiyeroglifin altında bulunmuş ve birleşmiş olmaları da tesadüfün eseri değildir.

Onlar orada buluşmuş ve birleşmişlerdir, çünkü o dilleri konuşan kavimler kimi Şimalişarkkiye, kimi Şimaligarbiye doğru dağılmazdan önce, Keldan (Kalde) ilinde hep bir arada yaşamışlardır.

1870 felâketinden sonra kendisine: «Yurdun kurtarıcısı» adı verilen, ve Fransa Cumur Başkanlığında bulunmuş olan, büyük tarihçimiz Thiers, apaydın dehasile, filolojinin bütün ehemmiyetini kavramıştı.

Şu güzel sözler onundur, derler: «Bana kelimelerin manalarını verin, ben de size dünyanın tarihini yazayım.»

Görüyorsunuz ki, filoloji, daha düne kadar hayalîham sayılan bu iddiayı, hakikaten tahakkuk ettirecek kudrettedir. «Bana kelimelerin manalarını verin; ben de size dünyanın tarihini yazayım.» Bizim bir ata sözümüz vardır ki: «Büyük fikirler buluşur» mealindedir.

Yüce Başkanımız Atatürk, Türkiyesine, milletine âşıktır; ve milleti de bu aşkı ona karşı fazlasiyle beslemektedir. (Alkışlar)

Atatürk, Yurdunun şan ve şerefini, bugünkünü de, yarinkini de, dünkünü de kıskanç bir itina ile korumaktadır. (Alkışlar)

Onun taşımak istediği ad, ATATÜRK adı, Sumer dilinde, hem Türklerin Arası, hem de Türklerin kalesi anlamındadır ki, bu unvanların her ikisine de «O» tamamilen lâyaktır. (Sürekli alkışlar)

Milletinin mazideki şan ve şerefini bu derece kıskançlıkla gözettiği için, o da, bizim büyük Devlet Adamımız Thiers gibi, filolojinin o maziye keşfetmeğe ve aydınlatmağa yardım edeceğini anlamıştır. Ve onun kuvvetli tahrikiyledir ki, bu kadar az sene içerisinde, Üçüncü Dil Kutultayının hayranlığımıza arzettiği neticeler elde edilmiştir. Dileğin bu yepyeni zaferleri hele devam ededursun, anlı, şanlı Başkanıyla birlikte yeni Türkiye, ve onun sayın bilginleri, hiç şüphem yoktur ki, bu işte, sevgili yurtları için bir şeref kaynağı bulacaklardır. (Sürekli alkışlar)

Başkan — Söz İngiltere Şark Dilleri Okulu Direktörü Profesör Sir Denisson - Ross'undur .

Bayanlar, Baylar;

Ulu Şef Atatürk'ün, Türk dilinde vücade getirmiş olduğu ıslahatt derin bir alâka ile takip ettim.

Türk Dil Kurumunun bana lûtfen gönderdiği dokümanları da büyük bir itina ile okudum. Böylece, bu Kurultayın yabancı üyeleri sırasında bulunmak şerefine hazırlanmış gibiyim.

Davetinizden nekadar mütehassis olduğumu ayrıca söylememe lüzum yoktur.

Bu bilginler derneğinin huzurunda söylemek istediğim birkaç söz, bugün konuştuğumuz dile değil de, daha ziyade Türk Dilinin menşelerine ait olacaktır.

Kırk yıldan artık bir zamandanberidir, İslâm dillerini incelemekle meşgulüm; ve Türk dili, hassaten, beni cezbetmiştir. Ne yazık ki, çokluk Şarkta geçen uzun bir ömür esnasında, Türkiyeyi ziyaret fırsatını nadiren buldum.

Bununla beraber, Hindistanda geçirdiğim on beş sene zarfında, eski Türkçe olan Uygurca ile Delhi Büyük Moğollarının dili olan Türkî ile çok meşgul oldum. Bilhassa güttüğüm gaye, bu çok eski ve zengin dilin hazinelerini meydana çıkarıp muhafazasına itina etmek olmuştur.

Zamanımızın en büyük keşfi, hiç şüphesiz, Kâşgarî Divanı Lûgat-it-Türk'ünün meydana çıkarılmasıdır. Fakat daha yeni olmakla bera-

ber, daha az zengin bir kaynak vardır ki, tek bir yazma nüshası British Museum'dadır. Ve ben de size bu kaynaktan bahsedeceğim.

Çinliler, asırlardanberi, Tibet, Moğol ve Türk lehçeleri gibi, kendi sınırları boyunca konuşulan dilleri incelemekle meşgul olmuşlardır.

Çinde bir yabancı diller okulu vardır ki, diplomatlar için sözlükler hazırlardı. Mançuların devrinde, Mançu dili, Çin dili ile bir arada, resmî dil olarak kullanıldı. 1771 de İmparator Kine - Lunk, Çin ve Mançu dillerinin büyük ve tamam bir sözlüğünü yaptırttı. Bu eser, bahislere göre fasılalara ayrılmıştı: Gök - insan - devlet - kuşlar vesaire.

Daha sonra bu sözlük, Moğol dilinin de ilâvesiyle neşredildi. Ve nihayet: «ayna» adı verilen bu kitaba Tibet dili de ilâve olundu.

Halbuki British Museumda bulunan yazma nüshada bir beşinci dil daha vardır ki, Türkçedir.

En zengin bir dil olan Çincenin, bütün kelime ve tabirlerinin, bu eserde, Türkçe karşılıkları zikredilmiş olduğundan, böyle bir servetin azametini düşünün.

Bu eser tektir, ve onu, çok az kimse bilir. 1909 da, ben bunun kuşlara ait olan ve 350 den fazla ısılah gösteren bir faslını neşrettim.

B. Haenisch te, geçenlerde, dört ayaklı hayvanlara ait olanını neşretmiştir.

İşte bugüne değin, bu eserden edilen istifade bukadardır.

Bu büyük kitapta bulunan bütün kelime ve terimlerin, yalnız Çince - Fransızca veya Çince - İngilizce tercümesiyle Türkçe karşılıklarını da koyarak, tam bir listesini yapmak çok hayırlı bir iş olacaktır.

Bununla alâkadar olacak sayın üyelere gösterilmek üzere, bizzat çıkardığım kuş adlarının listesi ile, British Museumdaki yazma nüshasının ilk iki sayfasının fotografilerini yanımda getirdim.

Şimdi, beni bu Kurultaya çağırarak bana bağışlanmış olduğunuz büyük şereften ötürü, hepinize bir kez daha teşekkürlerimi sunmakla sözlerimi sona erdiriyorum.

(Alkışlar)

Başkan — Söz İstanbul Üniversitesi Lâtince ve İtalyanca Profesörü Dr. Baltarini'nindir.

(Profesör Baltarini beyanatını Fransızca olarak okudu. [1])

[1] Fransızca metni. Ekler. No. 6

Atatürk,

Bayanlar, Baylar.

Size hitaben söyleyeceğim şu birkaç söz, bir yabancıнын mutlak cemilesi değil, fakat on yıldanberi memleketinizde insanlığa şeref veren bir manzaraya şahit olan bir insanın minnet duygularının ifadesidir.

Güneş - Dil Teorisi, evrensel mahiyetiyle, Türkiyenin büyük insanlık camiasıyla hergün daha ziyade temessül etmek hususundaki azim ve iradesinin yepyeni bir delilidir.

Avrupanın sair yerlerinde, hep aç kurt feryatları yükselip duruyorken, Türkiye insanlara gür sesiyle hitap ederek: «Hepimizin kardeş olduğumuzu, ve vaktiyle, arzı nura boğan güneşin ezeli manzarası karşısında, hep beraber dizüstü kapanarak, ilk sözü, «A», sözünü yine hep bir ağızdan tekellüm etmiş bulunduğumuzu hatırlayın» diyor.

Birkaç sene oluyor ki, - ve bu birkaç sene şimdi bize bir asır gibi geliyor - Atatürk'ün, milletine alfabeyi öğretmek üzere halkın arasına indiğini görmüştük. Bugün, mektepler açıldığı zaman, Bayazıt kulesinin tepesinden aşağı bakacak olursak, Üniversiteye doğru giden bir gençlik ordusu görürüz.

(Alkışlar)

Bu gençlik, Türk gençliği, 1922 de, Atatürk'ün sesine koşan Anadolu evlâtlarının aynı heyecanı ile koşmaktadır. *(Alkışlar)*

Bu mucize, aşkın bir mucizesidir. Irkın dehası, milletin kalbine ulaştırın yolu bulmuştur. *(Alkışlar)*

Ve şimdi, tarihin derinliklerinde kendi öz sesini keşfetmeğe muvaffak olan Türk milleti; beşeriyete hitap için elbette yeni mevzulara maliktir.

19 uncu asrın büyük bir İtalyan cumuriyetperveri olan Giuseppe Mazzini der ki: «Milletler, büyük birer lâboratuvardır; ve her kavim orada, beşeriyetin nef'i için serbestçe çalışmalıdır.»

Ben de bu kürsünün üzerinden yeni Türk lâboratuvarını ve onun harikulâde üstadını saygı ile selâmlarım. *(Alkışlar)*

Başkan — Söz Japonyada İslâm - Türk Enstitüsü Direktörü Prof. Bay Okubo'nundur.

Sayın Atatürk,
Bayan ve Baylar;

Ulu Atatürk'ün himayesi altında ve hürmetli huzurunda açılan değerli Üçüncü Türk Dili Kurultayında bulunmak şerefine nail oldum. Ve bundan dolayı kalben müteşekkirim.

Dört buçuk ay evvel memleketinize geldiğim zaman, benim için ilkönce göze çarpan şey Türk Milletinin her sahadaki çalışmasıdır. Bilhassa ilimlerin muhtelif şubesinde, hususile anadil sahasındaki bütün gayretle çalışma hakikaten şayanı dikkattir.

Kendim tarihçiyim. Lengüist olmasam bile, anadil hakkındaki kıymetli araştırmalarınızın ve bu husustaki bilgi faaliyetlerinizin büyük muvaffakiyetiyle lisan ilmi âlemini aydınlatıp, ona yeni bir yol açmasıyle neticeleneceğine inanıyorum.

İlimlerin hamisi olan Ulu Atatürk'e yürekten hürmetlerimi takdim eder ve değerli himayesi altında çalışmak bahtiyarlığında bulunan Türk âlimlerini tebrik ederim. *(Alkışlar)*

Başkan — Beş dakika fasıladan sonra tekrar devam edilecektir.

Üçüncü Toplantı

Saat: 17 — 18

Başkanlık Kuru :

Başkan : Bn. Afet

Sekreterler : Bn. Esmâ Nayman

Bn. Zerrin Dilmen

Başkan — Söz Budapeşte Üniversitesi Filozofi Fakültesi Dekanı Bay Nemeth'indir.